

Folk-
bildnings-
rådet

Läslust

— läsfrämjande insatser inom folkbildningen 2014

Fokus: Folkbildning och läsning

BOKCIKLAR, FÖRFATTARBESÖK OCH HÖGLÄSNING... Ja, det är några exempel på läsfrämjande verksamhet inom folkbildningen. Under 2014 har folkhögskolor och studieförbund fokuserat särskilt på läsfrämjande i enlighet med den förra regeringens stora satsning Läs för livet.

Folkbildningen spelar en viktig roll för att främja läsning. Studieförbund och folkhögskolor gör stora insatser för att öka intresset för litteraturen, väcka lusten att läsa en bok eller besöka ett bibliotek.

FOLKBILDNINGSRÅDET REDOVISAR här hur studieförbund och folkhögskolor har arbetat och ger exempel på läsfrämjande insatser under förra året. Ni kommer bland annat att få möta läshundarna som stimulerar ungas läsning och de studerande som åkte till bokmässan i Göteborg. Vi besöker också folkhögskolan med läsning på schemat och mikrobiblioteket i Borlänge.

GOD LÄSNING!

Stockholm, februari 2015

Britten Månsson-Wallin
Generalsekreterare
Folkbildningsrådet

PUBLICERAD AV
Folkbildningsrådet, 2015

GRAFISK FORM
Pasadena Studio

OMSLAGSBILD
Christopher Waldron med
sonen Frank Waldron Lyckholm.
Foto: Johanna Hanno

TRYCKERI
Vitt Grafiska AB, 2015

4 Läsning – en viktig del av folkbildningen

6 Högläsning öppnar dörren till böckernas värld

10 Musik – en väg till läsning

11 Läsbyggen främjar läsandet hos facket

12 Bokmässan väcker läslust

14 Läsning på schemat på Kävesta folkhögskola

16 Läshundar stimulerar unga till högläsning

18 Skolbiblioteket ska locka till läsning

20 I korthet från studieförbund och folkhögskolor

22 Biblioteket och studiecirkelarna går hand i hand

LÄSNING – EN VIKTIG DEL AV FOLKBILD- NINGEN

Bakgrund

I **BUDGETPROPOSITIONEN** för 2014 öronmärkte regeringen 30 miljoner av folkbildningsanslaget till läsfrämjande insatser. Folkbildningsrådets styrelse fördelade dessa medel till läsfrämjande verksamhet vid landets folkhögskolor och studieförbund.

Styrelsen beslutade att fördela bidraget så att 150 folkhögskolor fick 100 000 kronor vardera och de tio studieförbunden fick 500 000 kronor vardera samt 10 miljoner fördelade utifrån andel unika deltagare.

Studieförbund och folkhögskolor har redovisat till Folkbildningsrådet hur bidraget har använts och lämnat exempel på särskilda läsfrämjande insatser som genomförts under 2014.

Ett år av bokcirklar, skrivarstugor, författarbesök, och dramakurser. Studieförbund och folkhögskolor har under 2014 gjort en rad aktiviteter för att främja läsandet bland sina deltagare. Folkbildningsrådet har sammanställt resultatet av denna satsning.

Mål

REGERINGEN VILLE med denna satsning stärka intresset och motivationen för läsning och litteratur i grupper som sällan eller aldrig läser, och stärka samarbetet mellan det civila samhället och andra aktörer som bedriver läsfrämjande verksamhet till exempel folkbiblioteken (Läsa för livet, Prop. 2013/14:3).

»Satsningen har inspirerat våra föreningar och skapat en gemenskap hos deltagarna, vilket har hjälpt dem att utforska det svenska språket tillsammans och utöka sin vokabulär.«

Verksamhet

STUDIEFÖRBUNDEN stimulerar läsandet genom en bred verksamhet. Studieförbunden arrangerar bokcirklar och skrivarkurser, bjuder in till författarsamtal och föredrag. Studieförbunden är den största bokcirkellarrangören i Sverige med nästan 34 000 deltagare per år. Under 2014 deltog nästa 374 000 personer i olika former av läsfrämjande verksamhet i studieförbundens regi. Och totalt genomfördes 27 000 läsfrämjande arrangemang, allt från läscirklar eller författarbesök.

Folkhögskolorna har genomfört en rad aktiviteter inom ramen för den läsfrämjande satsningen. Nästan nio av tio folkhögskolor uppger att de har läsning på schemat, i vissa fall har hela skolan involverats och alla från rektor till kökspersonal har stannat upp en timme i veckan för att läsa. Många folkhögskolor har köpt in klassuppsättningar av böcker för gemensamma läsupplevelser. Sex av tio skolor uppger att de har haft högläsning på schemat.

Folkhögskolorna har genomfört olika insatser, från boktips och bokkaféer till hela temaveckor och litteraturreSOR. Många skolor har också kopplat läsning till andra konstformer som teater, film, konsthantverk och eget skrivande.

»Medvetenheten om läsandet har ökat särskilt hos de som uppfattar sig som svaga i läsandet. Vi jobbar med läsfrämjande åtgärder hela tiden, men samtidigt gav denna satsning lite extra energi åt det hela.«

— VADSTENA FOLKHÖGSKOLA

»Läsningen i sig har ökat allmänbildningen, ökat ordförråd samt gett ökad förståelse och fantasi ... Men framförallt öppnat portarna för många till ett rikare liv.«

— MARIEBORGS FOLKHÖGSKOLA

Effekt

FOLKHÖGSKOLOR och studieförbund har under 2014 gjort stora insatser för att främja läsandet, men åsikterna går isär huruvida den årlånga satsningen har haft effekt.

Studieförbunden menar att det är svårt att kortfattat sammanfatta effekterna av satsningen på läsfrämjande och flera av dem påpekar att det är för tidigt att dra några slutsatser. Studieförbunden påpekar också att de i stora delar av sin verksamhet verkar läsfrämjande och att det därför inte går att skilja den tillfälliga satsningen från den omfattande ordinarie verksamheten.

Folkhögskolorna beskriver hur satsningen på läsfrämjande har lett till en ökad läslust bland studerande. De upplever att det nu finns ett större intresse för läsning och att läsningens status har höjts. För många skolor har satsningen inneburit att man har fått ett gemensamt fokus. Boksamtal och läsecirklar har gett upphov till nya möten och andra samtal.

Ovana läsare

SAMTLIGA STUDIEFÖRBUND har haft särskilda satsningar för att nå ovana läsare. Det gäller deltagare med läs- och skrivsvårigheter, utrikes födda personer och deltagare med funktionsnedsättning. Studieförbunden har arbetat på olika sätt med olika målgrupper.

En effekt av satsningen är att ovana läsare har kommit igång med läsningen. Folkhögskolornas deltagare har blivit mer motiverade, deras intresse för läsning har ökat och förmåga att analysera litteraturen har utvecklats. Flera folkhögskolor skriver att deltagare som vanligtvis inte läser skönlitteratur har börjat läsa och besöker nu självmant biblioteket för att låna böcker.

Folkhögskolorna har med stor framgång nått läsovana deltagare. Många skolor har också satsat på att köpa in litteratur för dessa målgrupper under 2014, till exempel uppger 77 procent av folkhögskolorna att de har köpt in lättlästa böcker och 55 procent har köpt in ljudböcker. Det är nästan 32 procent av skolorna som har köpt in surfplattor och lika många har köpt in abonnemang på olika digitala tjänster.

Samverkan

STUDIEFÖRBUND och folkhögskolor samarbetar med många andra aktörer, framför allt bibliotek. Ofta det lokala folkbiblioteket, men även länsbibliotek och skolbibliotek. Åtta av tio studieförbund uppger att de samarbetar med biblioteken och minst lika många folkhögskolor har ett etablerat samarbete med något bibliotek.

Studieförbunden har också många andra samarbetspartners som till exempel föreningar, skolor, bokförlag och enskilda författare. Folkhögskolorna har i stor utsträckning samarbetat med varandra och med huvudmännens organisationer.

Högläsning öppnar dörren till böckernas värld

Att plöja igenom bok efter bok är en självklarhet för många – men långt ifrån alla klarar av det. Olika förutsättningar gör att vi också hanterar det skrivna ordet och språket olika. På Edelviks folkhögskola i Burträsk, utanför Skellefteå, har det skett stora framgångar på läsfronten det senaste året.

LISA LARSSON ÄR LÄRARE på Edelviks folkhögskola och undervisar i svenska och litteratur. På den allmänna linjen går studerande som kommer från olika bakgrunder och när det gäller skriv- och läskunskap kan det skilja ganska mycket mellan deltagarna.

– Vi har utökat tiden för svenska på schemat till tre gånger i veckan, vilket har lett till att litteraturen har fått en mycket tydlig plats på schemat, och därigenom fått ett fokus och en starkare ställning i undervisningen. Vi har jobbat en del med högläsning och muntliga redovisningar i grupp.

En del har aldrig pratat inför publik och en del hade aldrig läst en bok när de började här, berättar Lisa Larsson.

För Linus Söderlund, 21 år, har det hänt mycket senaste terminen.

– När jag gick i grundskolan hade jag stora problem med att läsa och skriva och fick aldrig hjälp med det. Det kändes oerhört jobbigt och jag hade aldrig läst en hel

bok när jag började här på Edelvik, säger Linus.

Men nu är det annorlunda.

– Lisa har verkligen hjälpt mig jättemycket och nu känns det roligt att läsa och det blir lättare allteftersom. Jag fick en bok av min tjej Englas styvpappa och med hjälp av skolan tog jag mig igenom den och det hade jag aldrig kunnat föreställa mig. Men Lisa har stöttat mig och fått mig att bli mycket bättre, hon har verkligen varit till stor hjälp för mig, berättar Linus entusiastiskt.

FÖRUTOM ATT ÖVA på att läsa och skriva har eleverna även fått jobba med att redovisa muntligt och göra en presentation i powerpoint.

– Det är också viktigt för språket och förståelsen. De har fått välja ämnen själva och huvudsaken är att de kan bearbeta informationen och redovisa det för klasskamraterna. Många av de som studerar här

Läraren Lisa Larsson

»När jag gick i grundskolan hade jag stora problem med att läsa och skriva och fick aldrig hjälp med det. Det kändes oerhört jobbigt och jag hade aldrig läst en hel bok när jag började på Edelvik.«

FAKTA — Författarbyn

EDELVIKS FOLKHÖGSKOLA har även ett samarbete med författarbyn i Hjoggböle. Fyra kända författare kommer från denna lilla by i Västerbotten, bland andra P-O Enquist. Sara Lidman har sagt att det är "Spännet i själva författarbältet". Detta samarbete är främst med deltagarna på seniorekursen och innebär besök i byn och läsning av de författare som kommer därifrån. Du kan läsa mer om författarbyn på deras sida: www.forfattarbyn.com

hade aldrig gjort det tidigare och det är bra träning för att utveckla språket, berättar Lisa Larsson.

NÄR VI GÖR ETT BESÖK på Edelvik är det redovisning och bokrecension på schemat. Malin Alsén höll föredrag om vett och etikett i vardagen och Gustav Elffors recense-
rade en bok av Dan Brown.

– Jag läser ganska mycket och tycker det är roligt, säger Gustav.

Från redovisningen i klassrummet förflyttar vi oss till skolans bibliotek, ett ställe som för en del också var ett utforskat område. Nu hittar de lätt bland böckerna och alla elever har en bok som de läser.

Marisol Arias kommer från Colombia och för henne handlar det också om att lära sig svenska språket och grammatiken för att kunna bli bättre på att läsa.

– Just nu läser jag Gabriel Garcia-Marquez; Historier från verkligheten. Poesi

och dikter är bra läsning för mig, berättar Marisol.

Och för att bli bättre gäller det att fortsätta öva. Något som Linus vet.

– Vi har fått skriva en hel del också och Lisa har sagt till mig att jag har bra fantasi men lite fel grammatik ibland men hon säger att jag ska fortsätta skriva och skriva för då blir jag bättre. Och det tänker jag göra, säger Linus stolt innan han lämnar biblioteket för att gå iväg på lunch.

Musik – en väg till läsning

Länge var han rätt och slätt Petter med svenska folket men som föreläsare och mångsysslare heter han Petter Alexis Askergrén. Mannen som skulle "riva hela haket såklart" men som på senaste skivan visar upp ömtåliga och självvrannsakande sidor av sig själv.

– **SKULLE JAG GÖRA MUSIK** som jag gjorde när jag var 24 år och sprang på Kocksgatan på Söder skulle det vara rätt patetiskt. Det coola är att jag vågar skriva som en 39-årig trebarnspappa i dag, kommenterar han.

På bokmässan i Örebro och i skolor pratar Petter om sin nya bok "16 rader" där han kommenterar de tankar, känslor och händelser som ligger bakom 15 års textförfattande. Men också om läsning utifrån sina erfarenheter som dyslektiker i en trångsynt skolvärld.

Varför är läsningen viktig för dig?

– Det är en demokratifråga, att läsa och skriva utvecklar vårt sätt att tänka och är en av civilisationens grundstenar. Det är en fantastisk värld man kommer in i när man lär sig de sakerna. Problemet är att framförallt unga killar inte läser. Det stora problemet är att man blir påtvingad böcker man inte är intresserad av.

Har du egen erfarenhet av det?

– Ja, jag kom ihåg när jag kom med en bok till min lärare i mellanstadiet. Den hette First Blood och hade Sylvester Stallone och ett stort maskingevär på omslaget. "Den där får du inte läsa," tyckte min lärare. Så här i efterhand kan jag känna – har man

råd att säga så till en ung kille med läs- och skrivsvårigheter som vill läsa en bok?

Men du gav inte upp verkar det som?

– Nej, musiken blev en språngbräda till litteraturen för mig. Jag tror på att kombinera ämnen i skolan, till exempel bild och svenska. Då kan folk som har svårt att läsa men gillar att rita ändå uppfatta texten på något sätt.

För bara två år sedan gick du på Tollare folkhögskola, varför?

– Min kompis Ahmed tipsade och inspirerade mig att börja, han tyckte att utbildningen skulle passa mig. Eftersom jag bränt skolan mycket tidigare vill jag lära mig mer om många saker i livet. Kursen handlade om socialpedagogiskt arbete med ungdomar och med min tidigare hyperaktivitet och läs- och skrivsvårigheter kändes det väldigt intressant.

På vilket sätt var det intressant?

– Jag har alltid varit intresserad av hur det ser ut i samhället. Jag ville lära mig hur man kan påverka och argumentera för sin sak. Ofta när man ser folk debattera så använder de bara härskartekniker och försöker slå ut varandra. Vi hade väldigt bra föreläsare och det gav extremt mycket att träffa de andra kursdeltagarna som jobbat med allt från olika ungdomshem till ensamkommande flyktingbarn.

Vad bär du med dig från Tollare?

– Kunskap om ungdomsarbete och möten med bra folk. Och tanken att shit, så här ser det ut i Sverige. Jag får ofta uppfattningen att många politiker rör sig i en skyddad verkstad, långt från verkligheten.

Petter har under 2014 besökt många folkhögskolor och berättat om sin nya bok. Intervjun med Petter gjordes i mars förra året och publicerades första gången på folkhogskola.nu.

SVINALÄNGORNA I GAMLEBY

— **GAMLEBY** folkhögskola har arbetat med ett speciellt läsprojekt på den allmänna linjen. Varje vecka har 56 deltagare läst och diskuterat boken "Svinalängorna" av Susanna Alakoski.

– Ambitionen har varit att ställa olika nivåer av frågor till läsaren, för att utveckla en fördjupad läsprocess. Vi har också tagit hänsyn till att vi har långsamma läsare, läsare med svag bildningsbakgrund och läsare med funktionshinder, säger läraren Eva Rais-Tadell.

Projektet har föregåtts av research och egna studiecirklar där man bland annat har använt material av forskaren Barbro Westlund vid Stockholms universitet. Läsprojektet ska nu utvärderas och förhoppningsvis leva vidare i någon form.

Nationella läsdagen högtidlighöls

— **HELSJÖNS** folkhögskola var en av dem som firade den nationella läsdagen i mitten av november. På skolan skapade man läshörnor, nya böcker köptes in och i biblioteket svävade bokmoln med boktips. Den nationella läsdagen uppmärksammades med högläsning i biblioteket hela dagen.

"Vi var inte många nog att täcka hela dagen, utan fick varva med inspelade röster ibland, men det kändes som ett trivsamt sätt att högtidlighålla och uppmärksamma hur värdefull vi tycker att läsningen är" skriver bibliotekarien Anna Aspegren på folkhögskolebibliotekens blogg.

LÄSBRYGGAN FRÄMJAR LÄSANDET HOS FACKET

Sedan hösten 2013 har ungefär 100 personer som gått olika fackliga utbildningar hos ABF och LO i Västernorrland fått ett oväntat besök av Kent Eriksson från projektet Läsbyggen.

TEXT — CHRISTINA WAHLÉN & INGRID SUNDBERG

FOTO — KENT ERIKSSON

– **DET HAR VARIT FANTASTISKT!** Jag kommer in och överraskar med en novell och inte en enda har varit missnöjd efteråt, säger han.

Kent Eriksson har haft med sig Maria Hambergs novell "Förändringen" ur novellsamlingen "På väg till natten". Texten handlar om Arne som arbetar på ett lager.

– Han har fått besked om att han ska städa lagret. I själva verket ska det datoriseras men han får inte veta det. Det slutar med att Arne bryter ihop eftersom det visar sig att han inte kan läsa eller skriva, säger Kent Eriksson.

Ungefär 60 procent av deltagarna som har fått läsa och tala om novellen har varit män. Kanske har det underlättat för dem att få den presenterad av en man, tror Kent Eriksson.

– De fackliga utbildningarna handlar också om arbetsmiljö. Novellen levandegjorde en situation i arbetslivet. Den gav upphov till många olika samtal, om skrivsvårigheter och olika problem som kan finnas på en arbetsplats, säger Kent Eriksson, som har en bakgrund hos En bok för alla.

– Några hade lässvårigheter, men alla klarade av att läsa novellen. Några har

»Några hade lässvårigheter, men alla klarade av att läsa novellen. Några har också fortsatt att läsa.«

också fortsatt att läsa. Jag blir glad att man kan få igång ett läsande i den här gruppen, säger han.

ABF VÄSTERNORRLAND har arbetat med läsfrämjande under många år inom projektet Läsbyggen och det har varit en del av ABF:s läsfrämjande arbete inom folkbildningen 2014. Verksamheten sker i samarbete med länsbiblioteket och framöver är tanken att ABF i varje kommun kan samarbeta med biblioteket i kommunen.

Nu kommer ABF Västernorrland och LO-distriktet Mellannorrland, med stöd av Arbetarrörelsens Kulturfond och Länsbiblioteket Västernorrland, att ge ut en antologi med svenska noveller, som till exempel Aino Trosell och David Ericsson. Utgivningen sker också i samarbete med Föreningen Arbetarskrivare.

– Tanken är att vi ska ha ännu fler kurser och att vi också då ska kunna bjuda deltagarna på boken. Vi hoppas att det blir ett stående inslag i fackliga utbildningar, säger Kent Eriksson.

Bokmässan väcker läslust

Bussen från Grimslövs folkhögskola rullar in till Göteborg och bokmässan. Med på resan är Reine Larsson som går allmänna linjen. Det var årtal sedan han senaste läste en bok, men när bussen vänder hemåt mot Småland har han flera böcker i bagaget.

TEXT ANNA NORRBY

FOTO ANNA VON BRÖMSEN

GRIMSLÖVS FOLKHÖGSKOLA är en av de äldsta i landet. Här studerade Vilhelm Moberg på 1910-talet när han hade bestämt sig för att försöka bli författare istället för att emigrera till Amerika. I det exemplar av "Soldat med brutet gevär" som förvaras i skolans bibliotek har han plitad ned att det var här på Grimslov som han på allvar påbörjade sina litterära studier. Vilhelm Moberg, en ung grabb som hoppade av jakten efter ett bättre liv någon annanstans. Egentligen var hans livssituation inte så annorlunda mot de som idag studerar på Grimslov. I sökandet efter en annan framtid kan just detta att få fart på sitt eget läsande vara en viktig milstolpe, menar biblioteks-läraren Evelin Petersson.

– Språket är ett verktyg för egen inre utveckling och förmågan att sätta ord på tillvaron. Därför jobbar vi med att stötta eleverna att kunna uttrycka sig i ord och text. Därför är det också viktigt att läsa böcker, för att få ett flyt i språket men lika mycket för att upptäcka att det finns olika genrer och perspektiv.

I **SKOLANS** nyrenoverade bibliotek visas träsnitt med scener ur Vilhelm Mobergs

Reine Larsson och Mikael Westermark med Evelin Petersson, bibliotekslärare

böcker. Biblioteket används som studierum, enskilt och i grupp. Skolan ordnar även olika aktiviteter för att väcka lusten till läsning. Nyinköpta böcker presenteras på samlingar, bokhyllor spikas upp på oväntade platser och författare kommer på besök. På samma eller liknande sätt arbetar även många andra folkhögskolor för att skapa tillfällen för eleverna att komma i kontakt med ny litteratur och att möta författare.

Men när höstterminen började tog Grimslov ett nytt grepp för att få en rejäl kick-off för läsandet: allmänna linjen åkte till bokmässan i Göteborg.

Besöket hade förberetts genom att deltagarna hade fått välja ut tre platser att besöka på mässan.

– Vi ville att de skulle uppleva författare och böcker och framför allt bli marinerade i det här med att böcker är viktigt. Flera köpte också sin första bok i livet när de var på bokmässan.

GRIMSLÖV VAR långt ifrån den enda folkhögskolan som besökte bokmässan, under förra året besökte 35 procent av alla folkhögskolor en bokmessa.

Med i Grimslövs buss till bokmässan fanns Reine Larsson som går allmän linje med friskvårdsinriktning. Målet är att läsa upp betygen för att kunna studera vidare, gärna på en yrkeshögskola. Han uppskattade besöket, även om det framför allt är i skolarbetet i vardagen som läsningen får en skjuts framåt för honom.

– Det var intressant att komma i direktkontakt med författarna på mässan. Jag pratade med några och köpte också med mig två böcker hem. Den ena är en kortare filosofisk bok av den muslimska poeten Fakhad Sadhel, det är kul att läsa om frågeställningar ur olika perspektiv. Den andra är en fantasy, Gainea av Angeln Englund, säger Reine Larsson.

Innan han började på Grimslov var det årtal sedan han läste en bok.

– Läslusten börjar komma nu, det är kul att läsa, bara man kommer till kritan. Skolan ger hjälp på vägen genom att vi får skriva recensioner och diskutera vad vi har läst. Det är mer avslappnande att läsa istället för att sitta vid datorn och spela.

Läsning på schemat på Kävesta folkhögskola

"Maten luktade som en leråker om våren". Aulan på Kävesta folkhögskola är fylld till sista plats när författaren Julian Better, överlevare från Gulag, berättar om sin barndom.

DET ÄR TYST, MÖRKT OCH VARMT inne i aulan. Tjejen som spelade Candy Crush på mobilen i början av föreläsningen lyfter nu blicken mot scenen och Julian Better.

Författarbesöket är en följd av skolans tema om mänskliga rättigheter, men det främjar på samma gång Kävestas satsning på läsning eftersom skolan köpt in hans bok *Jag var barn i Gulag*. Inför besöket har en del deltagare läst boken och haft lektioner om Gulag och andra världskriget.

Caroline Borgström med studerande Carina Haase

Anna Bolinder, som går tredje året på allmänna linjen, är en av dem som läst Julian Beters bok.

– Nu var det väldigt gripande att få höra honom berätta. Boken var lättläst och ganska saklig, men obehaget blev mer tydligt nu när han pratade, säger Anna Bolinder vid lunchbordet efter föreläsningen.

När Abdi Fatah, som också går tredje året, säger "för mig är det han berättade inget nytt" tystnar det runt bordet. Det är upplevelserna och miljöerna som skildras i boken som han känner igen.

– Det har varit krig i mitt land Somalia och jag har gått igenom nästan samma situationer som Julian Better. Inte riktigt, men liknande.

Abdi Fatah behärskar flera språk och läser bra, men lyssnar hellre. Just nu strömmar Stjärnlösa nätter av Arkan Asaad ur hans hörlurar, särskilt när han åker buss mellan Örebro och skolan som ligger två

mil söderut. En form av läsning som ligger helt i linje med skolans läsfrämjande.

– En av våra grundtankar är att alla, från de lässvagaste till de starkaste, ska ha tillgänglighet till läsning utifrån sina egna förutsättningar. Vi arbetar med alla delar av kedjan till exempel genom att erbjuda tillgänglig litteratur, såväl talböcker som ljudböcker och litteratur i bokform till alla nivåer, säger Caroline Borgström som är biblioteksansvarig på skolan.

UNDER ÅRET HAR LÄSNINGEN lyfts för både deltagare och lärare. Skolan har lagt in en timmes läsning i veckan på schemat för alla klasser, ett medvetet drag i skolans läsfrämjande arbete.

– När läsning läggs in så tydligt på schemat får det status.

De öronmärkta pengarna som skolan fick har gått till exempelvis bokinköp, författarbesök och besök på bokmässan i

Örebro. Elisabeth Wood, lärare i svenska, engelska och samhällskunskap på allmänna kursen, menar att den största vinsten är att det har blivit lättare att tala om läsning och att förankra en medvetenhet om att läsning är viktigt, gynnar studier och den egna utvecklingen.

Hur väcker ni lusten till läsning utan att det ska kännas kravfyllt?

– Vi utgår från deltagarens egna intressen, det är väldigt bra att spinna på lusten! säger Elisabeth Wood.

Klasserna läser även en del böcker gemensamt och att diskutera tillsammans tar läsningen till en ny nivå. Det finns också studerande som har bokcirkel där deltagarna läser böckerna var för sig och sedan diskuterar dem tillsammans. En liten grupp betar sig till exempel just nu igenom Jonas Gardells författarskap.

I SKOLANS BIBLIOTEK finns Anna Boliners favoritfåtölj för läsning. Här pågår grupparbeten och spontana samtal när någon behöver hjälp. Här på Kävesta folkhögskola är det dessutom fritt fram att skriva i låneböckerna. Den som har läst en roman uppmuntras att skriva ett meddelande till nästa person som öppnar boken. Så här har någon plitad i boken Sarahs nyckel av Tatiana de Rosnay: ”Detta är en bok som inte lämnar någon oberörd. Den går rakt in i hjärtat.”

Deltagarna kan dessutom stoppa önskelappar i en särskild låda i biblioteket. Läger man en bokönskan där uppfylls det oftast. För en av lärarna toppas inte önskelistan av någon speciell bok utan av ännu fler läsplatser där de studerande kan sitta i lugn och ro.

»En av våra grundtankar är att alla, från de lässvagaste till de starkaste, ska ha tillgänglighet till läsning utifrån sina egna förutsättningar.«

DELTAGARNAS BÄSTA LÄSFRÄMJARTIPS

— **TÄNK PÅ LJUSET**, sitt inte i dunkel för då orkar du inte läsa. /Oskar Eksell

— **FÖRSÖK HITTA** de små stunderna, som när du åker buss. /Abdi Fatah

— **DET KAN UNDERLÄTTA** att lyssna och se texten samtidigt, men på äldre ljudböcker går det inte att följa med i texten. Däremot funkade det bra i nya ljudböcker. /Marie Jander

— **LÅT LÄSANDET** bli en belöning! Det är skönt att få sjunka in i en bok efter att ha blivit klar med något. /Anna Bolinder

LÄSHUNDAR STIMULERAR UNGA TILL HÖGLÄSNING

Till vardags är Kimba en helt vanlig åttaårig briard som gillar att gå promenader och träna med matte Pamela. Men på måndagskvällar förvandlas hon till en första klassens folkbildare – en läshund.

KIMBA ÄR FÖRST LITE OROLIG, snusar runt och vill inte ligga still. Men så börjar 14-åriga Hanna läsa högt ur sin bok Spelets fångar. Hunden lägger sig till ro med den lurviga nosen i hennes knä och låter sig nöjd klias under hakan.

Det är måndag kväll på Brukshundsklubben i Svedala och precis som vanligt är det cirkeldags för ett antal nyblivna läshundar och en handfull lässugna ungdomar. Det är Studieförbundet som står som arrangör av den speciella folkbildningsinsatsen.

– Vi tyckte att det vore ett spännande projekt att testa. Det här med läshundar är något som funnits i USA en längre tid men fortfarande är relativt okänt i Sverige. Förhoppningsvis kan detta få en fortsättning och på sikt växa, säger Markus Jensen, projektledare på Studieförbundet.

MEN VAD ÄR DÅ EN LÄSHUND? Enkelt uttryckt kan man säga att det är en hund som genom sin närvaro kan stimulera barn och andra att läsa. Tanken är att läsandet ska bli kravlöst och lustfyllt. Vanligen används läshundar för att hjälpa barn och unga som har lässvårigheter, men kan lika gärna användas för att stimulera till ökad läsning.

Förutom i Svedala har Studieförbundet nu startat cirklar för läshundar i Hässleholm och Lomma. Det är pilotprojekt där både hundar och förare får prova sig fram. Längre fram hoppas man kunna gå vidare med regelrätta utbildningar för läshundar och deras ägare.

– För oss var det ett särskilt intressant projekt med tanke på att vi har många brukshundsklubbar som medlemsföreningar. Vi gick ut med en förfrågan i september och intresset har varit förvånansvärt stort. Det har varit enklare att hitta hundar än läsdeltagare, konstaterar Jensen.

EN AV DE HUNDÄGARE som hoppade på projektet är Monica Olsson med hunden Nora, en Staffordshire bullterrier.

– Jag hade själv ganska svårt för att läsa högt i skolan och därför känns det fint att kunna hjälpa unga som kanske känner likadant. Det är härligt att se att det faktiskt fungerar. Jag tror det handlar om att hun-

»Det här med läshundar är något som funnits i USA en längre tid men fortfarande är relativt okänt i Sverige. Förhoppningsvis kan detta få en fortsättning och på sikt växa.«

darna aldrig dömer någon eller ställer krav, de inger ett lugn och uppmuntrar.

Som hundförare finns hon ständigt närvarande under lässtunden, men ska helst ingripa så lite som möjligt.

Pamela Ackerup deltar med sin åttaåriga briard Kimba.

– Jag hade aldrig tidigare hört talas om läshundar, men blev omedelbart nyfiken. Och det har verkligen gått över förväntan. Både jag och Kimba längtar verkligen till måndagarna, det är veckans höjdpunkt.

Hanna är en av de unga deltagare som har hoppat på projektet. Hon tyckte att det kändes lite pirrigt första gången, men har nu varit på brukshundsklubben fyra måndagar och börjar bli van.

– Jag brukar ta med läxan och läsa högt. Det funkar bra, hundarna är duktiga och det känns mysigt. Men om jag ska vara ärlig så gillar jag hundar mer än jag gillar läsning.

Hanna och
hunden Kimba

Skolbiblioteket ska locka till läsning

TEXT — REBECCA SVENSÉN

FOTO — STEFAN TELL

Fyra av fem folkhögskolor har ett skolbibliotek, det visar den enkät som Folkbildningsrådet skickade ut till landets folkhögskolor i slutet av 2014. Ett av dessa skolbibliotek finns på Sundbybergs folkhögskola i norra Stockholm.

SKOLBIBLIOTEKET MED ANOR från 1920-talet, från före detta St Eriks Folkhögskola, ligger idag en halvtrappa ner i en gammal kasernbyggnad. Och här trängs tidskrifter med ljudböcker och gamla klassiker.

Bibliotekarien Karina Roloff tar ner en tjock gammal bok i halvfranskt band; det är Iliaden av Homeros i en utgåva från 1912.

– Förr lånade man ut dessa klassiker, säger Karina Roloff, men deltagarna förändras och skolan förändras.

Numera har skolan bland annat många kurser för deltagare med svenska som andra språk, och idag är det de lättlästa böckerna på hyllan intill som är de mest utlånade. Listan toppas av Christina Wahl-déns Om ni bara visste, och Jane Eyre av Charlotte Brontë på lättläst svenska.

– En av poängerna med ett skolbibliotek är att folkhögskoleeleverna blir biblioteksanvändare. Många av våra deltagare har

»En av poängerna med ett skolbibliotek är att folkhögskoleeleverna blir biblioteksanvändare. Många av våra deltagare har inte varit på ett bibliotek och få har lånekort.«

Moa Hedberg

inte varit på ett bibliotek och få har lånekort. Vi brukar därför åka tillsammans med avgångsklasserna och besöka Stockholms stadsbibliotek.

DEN HÄR DAGEN ska Karina Roloff träffa deltagare på Allmän påbyggnadskurs psykologi och samhälle. Eleverna ska skriva sin första längre uppsats och Karina har plockat ihop en vagn med förslag på litteratur, hon tipsar deltagarna om länkar och hur man gör en källförteckning.

En av eleverna, Rebecca Colliander, står och bläddrar i en bok.

– Jag har bestämt mig för att skriva om bulimi, säger hon och har redan hittat fyra böcker i ämnet på bokvagnen.

– Det är viktigt att det inte finns några hinder, säger Karina Roloff. När våra deltagare nu ska skriva uppsats är det bra om de får en bok direkt i handen, så de kan komma igång.

DE STUDERANDE får gärna föreslå vilka böcker som de tycker att biblioteket ska köpa in. Sundbybergs folkhögskola har i likhet med många andra folkhögskolor satsat extra resurser på biblioteket under 2014.

I enkätsvaren till Folkbildningsrådet uppger tre av fyra skolor att de har satsat extra resurser på skolbiblioteket. Över 95 procent av folkhögskolorna uppger att de har köpt in böcker under 2014, 77 procent har köpt in lättlästa böcker och 55 procent har köpt in ljudböcker.

– Det är viktigt att eleverna känner igen sig i litteraturen. Som bibliotekarie måste man ha koll och man måste lära känna deltagarna och hjälpa dem, säger Karina Roloff.

FAKTA — Bibliotek

- **68%** av folkhögskolorna besökte förra året ett bibliotek med sina deltagare.
- **80%** av folkhögskolorna har ett eget bibliotek.
- **89%** av folkhögskolorna som har ett bibliotek har personal som är ansvarig för biblioteket.
- **21%** av folkhögskolorna har en utbildad bibliotekarie som ansvarar för biblioteket.

Vardagsberättelser om funktionsnedsättning

— **VID ÅTTA TILLFÄLLEN I VÅRAS** träffades sex personer med funktionsnedsättning för att läsa och skriva. Temat för den här studiecirkeln, arrangerad av Kulturens Bildningsverksamhet i Gävle, var vardagsberättelser om hur det är att leva med funktionsnedsättning. Som inspiration fick deltagarna boken *Om omvårdnad* där personer med olika funktionsnedsättningar intervjuas om hur de lever sina liv i Gävle kommun.

Cirkelledaren Lars-Göran Wadén, själv rullstolsburen, berättar: "Läsande och skrivande var en röd tråd i cirkeln, varje gång genomfördes många korta skrivövningar. Det handlade om att det som skrevs inte behövde vara bra och rätt. Det behövde inte ens vara sant. Det handlade om att inte tänka så mycket utan släppa kontrollen och låta fantasin flöda, och utifrån skrivövningarna producera texter. Ibland blev det poesi, plötsligt började någon att rimma och vips hade någon annan skrivit en kort novell. Målsättningen var att locka fram historier ur deltagarnas liv, berättelser om hur det helt enkelt är att leva i Sverige med en funktionsnedsättning. Vissa texter läste vi upp för varandra och diskuterade kring. Vissa texter valde deltagarna själva ut att arbeta lite extra med."

BOOKCROSSING I GÖTEBORG

— **GÖTEBORGS** folkhögskola startade förra året sin egen Bookcrossing, då man köpte in 50 nya böcker som skulle fungera som vandringsböcker. Bookcrossing är en internationell rörelse där man kan lägga ut information på webben om var man har lagt en bok som ska hitta en ny läsare.

På Göteborgs folkhögskola lät man först någon lärare eller deltagare skriva varför de tyckte att en bok var läsvärd, sedan placerades böckerna ut på olika platser i skolan. Läsarna fick sedan själva skriva var de hade hittat boken och vad de tyckte om den, innan boken vandrade vidare. Skolan skapade också en Facebooksida där man kunde följa hur böckerna vandrade.

Teknik för att främja läsandet

— **ETT SÄTT ATT** främja läsandet är att använda sig av informationsteknologi. På Sensus studiecirkel Lär dig e-böcker i Uppsala lär deltagarna sig hur man lånar och läser böcker på dator, surf- eller läsplatta. De får också lära sig hur man kan ta del av tidningar och digitala talböcker på internet.

Appen som väcker ungas läslust

— **UNGDOMAR LÄSER** allt mer sällan böcker, men man läser väldigt mycket i sina telefoner. För att möta detta nya sätt att läsa har Studieförbundet Bilda i Alingsås tagit fram en läs-app för mobiltelefoner. I appen ska ungdomarna själva även kunna bidra med berättelser och utveckla en bok. En barn- och ungdomsförfattare från Alingsås kommer att skriva ett avsnitt på en bok som läggs ut i appen. De som läser avsnittet i appen kan sedan lämna bidrag till nästa avsnitt som läggs ut och sedan växer berättelsen fram på det viset. Alla kan då påverka utvecklingen i berättelsen och man blir intresserad av att läsa för att se om "mitt inlägg" har påverkat berättelsen. Appen och det första avsnittet är färdigt och under 2015 drar skrivandet och skapandet igång.

LÄSOMBUD INOM ÄLDREVÅRDEN

— **MÅNGA ÄLDRE** klarar inte längre av att läsa på egen hand på grund av exempelvis demens eller dålig syn. I Ystad har Medborgarskolan inlett ett samarbete med biblioteken och kommunen för att med hjälp av läsombud läsa tillsammans med äldre personer. Denna läsfrämjande verksamhet blir ofta god minnesträning, genom att det blir bra diskussioner i grupperna när man läser ur och lyssnar till böckerna. De äldre berättar om sina liv och sin barndom för läsombuden. Böckerna som man läser är av alla slag och genom samarbetet med biblioteken får läsombuden många bra boktips till cirkelarna.

Ökad möjlighet till delaktighet

— **LITTERATURCIRKEL**, högläsning och studiebesök på bibliotek. Det är några av de läsfrämjande insatser Studieförbundet Vuxenskolan har genomfört i samverkan med Afasiföreningen i Stockholms län under året.

Utöver det har man också köpt in studiematerial, hjälpmedel och lättlästa texter för att fortsätta stimulera deltagarna till samtal, att läsa mera, utbyta erfarenheter, väcka nya intressen, ge ny kunskap och öka möjligheter till delaktighet.

Barnboksläsning i Skärholmen

PÅ BIBLIOTEKET i Skärholmen i södra Stockholm har Folkuniversitetet arrangerat inspirationskvällar om läsning. Pappor, bonuspappor, morfäder och farfäder har bjudits in för att läsa för sina barn och samtala om böcker. En av de som nappade på erbjudandet var Aras Kazemi med sin dotter Elvira Juliac.

BIBLIOTEKET OCH STUDIE- CIRKLARNA GÅR HAND I HAND

Murat Kocaj slår ut med armen och visar: "Här har vi böcker på albanska och här står böckerna på svenska." Vi är i vardagsrummet på en trerummare på Tjärna Ängar i Borlänge, en trea som är den albanska föreningen Ilirias samlingslokal och där föreningens mikrobibliotek står.

Ganime Stålenhag

MURAT KOCAJ är föreningens ordförande och var med och startade biblioteket 2007. Nu har man mer än 2 500 albanska böcker i hyllorna och omkring 500 svenska.

Ganime Stålenhag är verksamhetschef på NBV Dalarna och hon och NBV har spelat och spelar fortfarande en stor roll för biblioteket.

– Vi har haft tur som haft Ganime och NBV som gett oss råd och hjälp, säger Murat. Biblioteket och studiecirkelarna går hand i hand, menar Ganime, den ena är förutsättningen för den andra.

– Föreningsmedlemmarna har ju studiecirkel i allt möjligt i föreningslokalen, de läser till körkort där och har cirkel om barnuppföstran bland annat, och då är det smidigt att ha ett eget bibliotek i lokalen. Och det vi alla har störst behov av är att läsa på vårt eget språk.

– Folk kan säga till mig, "men om föreningsarna håller sig för sig själva, då blir de ju inte integrerade". Jag menar tvärtom att om människor är trygga med sina egna kan de lätt också komma ut i samhället.

NU ÄR INTE ILIRIAS bibliotek det enda som NBV Dalarna stöder även om det är det första och hittills största. Det finns två mikrobibliotek i Avesta, totalt tre i Borlänge, och ett var i Falun, Hedemora och Malung.

Föreningarna bestämmer själva vilken typ av bibliotek de vill ha, någon har böcker på lättläst svenska, en somalisk förening har ett somaliskt bibliotek, biblioteket i Hedemora är islamsk och dit kommer människor från olika nationer.

– Vi vill att föreningarnas folkbildningsverksamhet ska ha mikrobiblioteken som bas för sin verksamhet. Vi vill också uppmuntra läsandet hos människor som annars inte naturligt beger sig till bokhandeln eller biblioteket, berättar Ganime.

– När vi började med biblioteken vände vi oss till de föreningar vi redan hade samarbete med, först förstod de inte vad vi ville, sen blev de stolta. Och när föreningen har ett bibliotek blir också studiecirkelverksamheten mer seriös och får högre kvalitet. Vi utbildar också studiecirkelledarna.

Verksamheten i Ilirias lägenhet är och har varit intensiv. Den är inte bara en träffpunkt för de omkring 50 familjer med albanska rötter som finns i Borlänge, utan också plats för många studiecirkel.

Ett par av studiecirkelarna har resulterat i böcker. Den ena handlar om albaner som kommit till Sverige från 1950-talet och framåt. En annan är lyrik skriven av kvinnor.

ILIRIAS BIBLIOTEK har tidigare haft fjärrutlåning, men nu funderar man på att flytta hela biblioteket till Halmstad eller Stockholm under ett år, som inspiration till andra föreningar.

Och Ganime Stålenhag fortsätter att ta initiativ till fler bibliotek.

– Det finns mycket mer att göra, säger hon, vi måste satsa på de som är nyanlända eftersom de har brister i både språk och kunskaper om samhället.

– Och intresset för läsande har ökat inom NBV, NBV Skåne gör studiematerial och tillsammans med dem ska vi ge ut en poesibok, skriven av Muhammed Deeque, en poet som här i Dalarna.

